

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО РИЗИКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Анотація. Розглянуто сутність банківських ризиків та системи управління ними. Проаналізовано підходи до оцінки банківських ризиків. Досліджено сучасні концептуальні підходи до побудови системи управління ризиками банку на основі їх аналітичної оцінки.

Аннотация. Рассмотрена сущность банковских рисков и системы управления ими. Проанализированы подходы к оценке банковских рисков. Исследованы современные концептуальные подходы к построению системы управления рисками банка на основе их аналитической оценки.

Annotation. The nature of banking risks and the system of managing them were considered. The approaches to the assessment of bank's risks were analyzed. Modern conceptual approaches to developing the system of bank's risks management on the basis of their analytical evaluation were investigated.

Ключові слова: банківська установа, банківський ризик, класифікація ризиків, система управління ризиками, рейтингова оцінка, дистанційний моніторинг, прогностні моделі.

Діяльність банку за своєю природою пов'язана з ризиками, які генеруються численними чинниками (зовнішнім середовищем, структурою активів і пасивів, іншими фінансовими і функціональними чинниками), що впливають на їх рівень і, отже, спосіб їх аналізу і методи вимірювання і зниження. Розуміння сутності цих ризиків, правильна оцінка й управління ними дозволяє уникнути або значно зменшити ймовірні втрати, що виникають у банківській діяльності. Своєчасний аналіз банківських ризиків сприятиме ухиленню та мінімізації впливу тих чи інших ризиків, що дасть змогу отримати більший прибуток, що і є метою діяльності банків. Це підтверджує актуальність даного дослідження.

Розробки вітчизняних та іноземних фахівців, які стосуються проблем управління ризиком банку, розглянутих у працях Волошина І. В., Кириченко О. А., Ковальова П. П., Міщенко В. І., Примостки Л. О., Чуб П. М., Г. Марковіца, У. Шарпа, П. Роуза, Х. Грюнінга, С. Брайнович Братановича та багатьох інших. Проте недостатньо дослідженими залишились питання концептуальних підходів щодо побудови системи управління ризиками банку на основі їх аналітичної оцінки.

Відповідно до статті 2 Закону України "Про банки та банківську діяльність" зміст банківської діяльності полягає у залученні у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та їх розміщенні від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [1]. Таким чином, до основних (базових) операцій банку доцільно відносити: депозитні, кредитні (інвестиційні) та розрахунково-касові. Остання група операцій не спричиняє для банку фінансових ризиків, оскільки банк здійснює лише комісійно-посередницьку діяльність, що безпосередньо не пов'язана із залученням або розміщенням ресурсів клієнтів. Інші базові операції є вагомим джерелом ризиків банківської діяльності.

У чинних нормативно-правових актах України застосовується більш широкий підхід до трактування поняття "банківський ризик", що не обмежується лише фінансовими аспектами його прояву. У них банківський ризик визначається як можливість зазнати втрат у разі виникнення несприятливих для банку обставин [2]. До складу банківських ризиків входять різні види ризиків:

- 1) ризики зовнішнього середовища – нормативно-правові ризики, ризики конкуренції, макроекономічні ризики, ризики країни;
- 2) ризики управління – ризик зловживань, ризик неефективної організації діяльності, ризик неякісних управлінських рішень;
- 3) ризики організації банківських операцій – технологічний ризик, операційний ризик, ризик упровадження нових фінансових інструментів, стратегічний ризик;
- 4) фінансові ризики – процентний, кредитний, ліквідності, валютний [3].

Необхідно відмітити, що незалежно від різновидів та класів банківських ризиків їх дія переважно проявляється у фінансових втратах банку, які зумовлюються порушенням ритмічності та збалансованості надходження та видатків у структурі його фінансових потоків за всіма видами діяльності. Тобто, на відміну від економічних ризиків у цілому, як основну сутнісну ознаку банківського ризику можна виділити саме специфічний характер механізму його виникнення – через зміну обсягових, просторових та часових характеристик руху грошових коштів у фінансових потоках банківської системи. Цей висновок обґрунтовується в багатьох сучасних дослідженнях, присвячених різним проблемам банківської діяльності [4].

Отже, з урахуванням сутнісних особливостей банківських ризиків управління ними має бути спрямоване не стільки на уникнення збитків при здійсненні банківських операцій, скільки на реалізацію заходів щодо формування системи, яка забезпечить оптимальну реалізацію інтересів банку та його клієнтів.

Застосовувані сьогодні різними країнами системи з оцінки та контролю за ризиками банківської діяльності можна розділити на такі види:

- 1) системи рейтингової оцінки;
- 2) системи дистанційного моніторингу (розрахунок фінансових коефіцієнтів та аналіз банків по групах);
- 3) комплексні системи оцінки ризиків банківської діяльності;
- 4) статистичні прогнозные моделі або "системи раннього реагування".

Найпоширенішими та одними з найперших у світі виникли і почали застосовуватись системи рейтингової оцінки ризиків комерційних банків. Вони є ефективним інструментом регулювання і нагляду за діяльністю комерційних банків та особливо корисні при оцінці різного роду проблем поточного фінансового стану банківської установи. Але, оскільки аналізовані показники відображають процеси, що вже склалися, а при їх розрахунку використовуються дані звітів, то рейтингова оцінка характеризує поточний стан справ у банку і минулу фінансову ситуацію.

Тому автор вважає, що головний недолік рейтингових систем пов'язаний з неможливістю визначення потенційних проблем та прогнозування сценаріїв розвитку ризикової ситуації у майбутньому.

Протягом останніх років системи дистанційного моніторингу з простого розрахунку окремих показників для цілей інспекційних перевірок перетворилися в інструмент оцінки поточних ризиків діяльності. Вони оброблюють велику кількість показників (зовнішні рейтинги, динаміку цін, процентні ставки, валовий внутрішній продукт та ін.) у різних статистичних форматах і достатньо ефективно використовуються в якості інструмента банківського нагляду. Проте одного розрахунку фінансових показників і групових порівнянь явно недостатньо для визначення комплексної природи ризиків, особливо у великих універсальних та спеціалізованих банках [5].

Тому виникли так звані комплексні системи оцінки ризиків банківської діяльності, які будуються на основі цілого комплексу процедур, починаючи від первинного ознайомлення з певною ситуацією у банку і закінчуючи визначенням ефективних заходів впливу на банківську установу з метою обмеження ризиків та мінімізації наслідків їх настання.

Слід відмітити, що в останні 10 – 12 років особливо активно почали використовуватись у банківській практиці розвинутих країн статистичні прогнозные моделі або системи раннього реагування, які є наймолодшими інструментами банківського нагляду. Слід зазначити, що головна їх відмінність від систем, які вже розглядалося, полягає в можливості прогновної оцінки діяльності комерційних банків на заданому проміжку часу, а також у визначенні потенційних проблем та ризиків, які можуть ще виникнути та вплинути на фінансову стійкість банківської установи. При побудові таких прогнозних моделей якісні параметри та суб'єктивні оцінки експертів не враховуються.

Усі статистичні прогнозные моделі умовно можна розділити на три групи:

- 1) моделі, які прогнозують рейтинг та оцінюють імовірність зміни рейтингових;
- 2) моделі, які прогнозують банкрутство фінансових інститутів;
- 3) моделі, які прогнозують збитки.

Використання такого роду систем пов'язано з певними труднощами і передусім з необхідністю періодичного тестування систем раннього реагування. Проте не дивлячись на такі труднощі, розвиток систем раннього реагування зростає високими темпами [6].

Мінімізувати ризики з урахуванням впливу зовнішнього середовища, у тому числі системної економічної кризи, та специфіки діяльності банку повинна система управління ризиками, ключовими компонентами якої мають бути:

- 1) постійна та чітко сформульована стратегія управління ризиком та відповідна методологія, спрямована на досягнення певних оперативних цілей, що враховують взаємозв'язок між окремими факторами ризику на макро- та мікрорівнях;
- 2) забезпечення формалізації та координації реалізації стратегічних рішень у процесі управління ризиком на основі розробки системи лімітів або коефіцієнтів та їх оптимальних значень як індикаторів прийнятного рівня ризику. Відповідні ділові та функціональні процеси повинні містити завдання з управління ризиком та параметри прийняття рішень;
- 3) прийняття банком управлінських рішень на основі ґрунтовного кількісного та якісного аналізу відповідних параметрів ризику з урахуванням комплексної взаємодії різних факторів фінансового ризику та завдання їх збалансування;
- 4) розробка методів кількісного моделювання з метою імітації та аналізу впливу зовнішнього середовища на загальний ризик банку, його ліквідність, прибутковість та ризикованість за допомогою створення повноцінних автоматизованих систем управління ризиками.

Науковим результатом даного дослідження є аналіз існуючих підходів до оцінки банківських ризиків, визначено компоненти системи оцінки банківських ризиків.

Таким чином, можна зробити висновок, що аналіз банківських ризиків є дуже важливим етапом в управлінні діяльністю банківської установи, але на сьогоднішній день здійснювати його повно та ефективно немає можливості внаслідок відсутності інформаційно-аналітичних систем та єдиних методів для аналізу банківських ризиків, що стає однією з причин кризових явищ, тому потребує подальшого вивчення. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є розробка системи повної, точної та достовірної оцінки банківських ризиків.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України [Текст] / упоряд. О. В. Рогачова, К. С. Винокуров, Ю. І. Крись та ін. – К. : Оріони, 1999. – 502 с. 3. Потійко Ю. Теорія та практика управління різними видами ризиків у комерційних банках [Текст] / Ю. Потійко // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 58–60. 4. Христофорова О. М. Кредитні потоки банків: теоретичне узагальнення, аналіз управління [Текст] / О. М. Христофорова – Х. : Константа, 2005. – 106 с. 5. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском : учебное пособие / С. Н. Кабушкин. – М. : Новое знание, 2004. – 336 с. 6. 3. Вяткин В. Н. Управление риском в рыночной экономике / В. Н. Вяткин. – М. : Экономика, 2002. – 195 с.

